

Рудницька Г. В.,

*доцент кафедри італійської мови, літератури та культури
Маріупольського державного університету*

Гавенко О. С.,

*асистент кафедри італійської мови, літератури та культури
Маріупольського державного університету*

ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ГЕЙТКІПЕР НОВИННОГО ПОТОКУ

Анотація. У статті проаналізована роль перекладачів у процесах фільтрації потоку новин, визначені основні необхідні професійні вміння перекладачів для збереження адекватної картини світосприйняття при перекладі журналістських текстів.

Ключові слова: гейткіпер, перекладач, денотативне значення, конотативне значення, емоційний компонент, комунікативна установка.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, визначене як інформаційне, розвивається на тлі й завдяки процесам глобалізації, технологізації та інформатизації. Світ стає умовно меншим. Завдяки цьому зростає роль міжнародних інформаційних обмінів. В їх основі лежить передача думок і особливостей способу мислення, навіть емоцій та інтонацій (через пунктуаційні знаки, іноді особливий порядок слів, сучасну тенденцію використовувати смайли) за допомогою знаків і символів.

Зрозуміло, що кожна держава об'єднує людей у межах певного політичного, економічного, соціального, культурного й мовного середовища. За сучасних умов відбувається дуже активний обмін інформацією між людьми всередині держави та з представниками інших держав. Якщо раніше процеси обміну інформацією між державами відбувались на офіційному рівні, із залученням державної влади, то зараз вони перемістились у неофіційну площину. За цих умов засоби масової комунікації стали тією ланкою, яка об'єднала весь світ, і на сьогодні у процесах міжнародного обміну інформацією незамінною стає міжнародна журналістика. Оскільки сучасні засоби масової комунікації формують картину світу як для індивіда, так і для мас, важливою стає її адекватна передача для різних мовно-культурних середовищ. У цьому процесі ключову роль відіграють перекладачі. Очевидно, що картина світу вимальовується за допомогою новин, відібраних з інформаційного потоку.

Таким чином, враховуючи важливу роль міжнародної журналістики у побудові картини світу, велике значення міжнародних інформаційних обмінів, актуальним стає дослідження ролі перекладачів у цих процесах і визначення необхідних професійних умінь, метою яких є запобігання викривленню існуючої реальності та неадекватному її сприйняттю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи міждисциплінарність досліджуваного питання, а саме: інтерес до цього аспекту в царині перекладознавства й соціальних комунікацій, слід відзначити доробок таких вітчизняних науковців, як: В. М. Владимірова, В. Ф. Іванова, В. В. Коптілова, І. В. Корунця, К. С. Серажим, Г. Г. Почепцова тощо та зарубіжних: Т. Ван Дейка, У. Еко, В. Н. Комісарова,

Д. Крістала та інших. Основна мета досліджень стосувалась особливостей фільтрації міжнародного інформаційного потоку та передачі думок через засоби масової інформації між різними мовними середовищами.

Мета цієї статті полягає у визначенні особливостей професійної діяльності перекладачів публіцистичних текстів та необхідних знань та умінь для передачі адекватної картини світу.

Виклад основного матеріалу. На позначення процесів добору новин широко вживається термін «гейткіпінг» (пер. з англ. «gate» – «ворота», «keeping» – «утримання, захист»). Вперше до наукового обігу його ввів К. Левін у 1947 р, який, вивчаючи питання соціальної психології, дійшов висновку про вибіркову та креативну поведінку людини під час прийняття рішень [7]. Він першим ужив цей термін, описуючи жінку як особу, що вирішує, яка їжа врешті опиниться на родинному столі. При цьому вона контролює «канали», які постачають продукти (сад, супермаркет тощо). Кожний канал поділений на секції, в яких наявні «ворота» (gates), – ті фактори, що впливають на остаточний вибір, формуючи його. Відповідно гейткіпер («воротар») – людина, яка вирішує, що саме має пройти кризь «ворота» (gates) при здійсненні вибору в межах певного процесу. К. Левін дійшов думки, що модель гейткіпінгу (the or of gates – теорію «ворот») «можна застосовувати відносно процесів відбору новин, які надходять згруповано певними комунікаційними каналами» [7, с. 145]. А. Басс висунув теорію двоступеневої моделі добору новин з інформаційного потоку, яка передбачає спочатку їх збирання, а потім обробку. Гейткіперами на етапі збирання стають репортери, а на етапі обробки – редактори, перекладачі тощо [5].

Можна підсумувати, що гейткіпінг – це процес фільтрації новинних повідомлень на шляху від події реального життя до її медіарепрезентації. Гейткіпер – це особа, яка на певному етапі цього руху вирішує, яку інформацію пропустити, яку затримати, яку видозмінити. На різних стадіях гейткіперами стають журналісти, редактори, видавці, а також перекладачі.

Переклад публіцистичних текстів вимагає від перекладача володіння такими самими талантами та вміннями, які притаманні журналісту. Він повинен дотримуватися тих самих правил, виконання яких вимагається від журналістів. Крім того, переклад публіцистичних текстів передбачає володіння екстралінгвістичними знаннями, а також певним когнітивним багажем для того, щоб зуміти правильно інтерпретувати повідомлення автора і прагматичний аспект оригінального тексту. Загалом, переклад і опанування іноземною мовою передбачають передачу думок, оволодіння вмінням висловлювати свої думки, а також розуміти думки, передані

іншою мовою. Такий обмін думками відбувається на рівні значень слів. Кожна людина усвідомлює значення та отримує здатність їх відтворювати в конкретній ситуації через соціальний досвід, отриманий у процесі життєдіяльності. Проблема, яка постає у зв'язку з цим перед перекладачами, полягає в збереженні еквівалентності значень відповідно до різного життєвого, а також суспільно-культурного досвіду. Цю проблему можна розглядати в двох аспектах: вузькому та широкому. В межах першої площини розглядається обмін значеннями на рівні окремого індивіда. Наведемо приклад, використовуючи слово «серце». Образ і первинне значення, яке виникатиме у свідомості, різнитиметься в залежності від індивіда та його суспільного досвіду. Наприклад, у лікаря та закоханого підлітка образи будуть різними. Окрім цього, існує загальномовне сприйняття слова з урахуванням усіх можливих значень, зафіксованих у спеціалізованих словниках. У цьому випадку ми говоримо про широкий аспект передачі думок на рівні значень. Загальновідомим є факт співвіднесення значення з референтом, проте референти у різних середовищах і відповідно в свідомості людей однакові тільки на перший погляд. Отже, при перекладі треба враховувати, що референти різняться в різних мовах, тому значення, які з ними співвідносяться, можуть мати певні відмінності. Журналістський текст, з одного боку, містить фактаж, з іншого – емоційний компонент. Складність для перекладача становить передача саме емоційних аспектів. Коли мова йде про переклад газетно-публіцистичних текстів, слід зауважити, що визначення головних функціональних характеристик висловлювання, що є необхідним для процесу перекладу, багатому в чому залежить від комунікативної установки. Отже, перш за все слід розрізнити комунікативну установку даного стилю чи функціонального жанру та враховувати комунікативну установку даного мовленнєвого акту. Обидві установки відіграють важливу роль при аналізі вихідного повідомлення, що, в свою чергу, впливає і на остаточне рішення у процесі перекладу. Вчені, які займаються дослідженням мови газетних текстів, звертають увагу на дві основні комунікативні установки, які визначають жанрову своєрідність газетно-публіцистичних текстів. Мова йде про установку на інформацію та установку на переконання. У нерозривному органічному поєднанні цих двох комунікативних завдань можна побачити джерело того жанрового розмаїття, яке і є характерним для мови сучасного газетного тексту. Отже, враховуючи цю закономірність можна дійти висновку, що серед усіх функціональних характеристик мовленнєвого акту найбільш суттєвими, визначальними для цього стилю є дві – денотативна та конотативна. Денотативна характеристика пов'язана з передачею інформації про той чи інший денотат, а експресивна, у свою чергу, пов'язана з передачею ставлення мовця до висловлювання [4].

Не менш важливою для перекладу є конкретна комунікативна установка того чи іншого повідомлення. Ця установка вносить досить суттєві корективи у прийняття перекладацького рішення та визначає, яка з функціональних характеристик є основною для цього висловлювання, тобто, є його функціональною домікантою.

Поняття «динамічна еквівалентність», яке належить Ю. Найді, включає у якості обов'язкового елемента для визначення адекватності перекладу зіставлення реакцій, які виникають у носіїв мови вихідного тексту та тексту перекладу від оригінального та перекладеного повідомлення, тобто,

в цьому випадку перекладач ставить за мету створення між перекладеним текстом та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його читачем – носієм мови. Окрім динамічної, дослідник розрізняв також формальну еквівалентність, коли перекладач прагне відтворити повідомлення якомога ближче до форми й змісту оригіналу, передаючи максимально точно його загальну структуру. Тобто, коли йдеться про динамічну еквівалентність, враховується не тільки виключно інтелектуальна реакція (розуміння), але й емоційна. Отже, максимально точна передача емоційного забарвлення тексту оригіналу є необхідною умовою досягнення адекватності перекладу [3, с. 4-5].

Таким чином, для того, щоб зрозуміти, про що йдеться у тексті оригіналу та яку емоційну реакцію він повинен викликати у читача перекладеного тексту, перекладач повинен ретельно проаналізувати вихідний текст. Кожний новий вихідний текст професійний перекладач має читати у світлі свого досвіду як критичного реципієнта та перекладача. Його знання культури, з якої походить оригінал, повинні дати йому можливість відтворити можливу реакцію реципієнта тексту оригіналу, а його знання культури, для якої призначений переклад, дозволяє йому передбачити можливі реакції реципієнта тексту перекладу і таким чином засвідчити функціональну адекватність перекладу, який він виконує [6, с. 54].

Обираючи той чи інший засіб реалізації перекладу, перекладач подумки порівнює реакцію на тексти оригіналу та перекладу різномовних реципієнтів. При цьому зовсім не обов'язково використовувати при перекладі той самий стилістичний засіб, що й в оригіналі. Важливо, щоб був досягнутий однаковий експресивно-стилістичний ефект, тобто, була викликана схожа реакція у реципієнтів.

Ми вирішили порівняти заголовки одних і тих самих новин, написані різними мовами (українською, англійською, італійською, російською) на сайті Міжнародні новини: euronews.com та проаналізувати емоційну реакцію, яку вони в нас викликають. У випадково обраному повідомленні мова йшла про постійний обстріл міста Дебальцево на Сході України та про евакуацію з нього півтори сотні мешканців. Розглянемо заголовок англійською мовою: «Heavy shelling in eastern Ukraine forces civilians to flee». По-перше, в заголовку відсутня назва конкретного міста, в якому ці події відбуваються, тобто, можна припустити, що важливим є не назва міста, а події, які там мають місце. По-друге, помітною є велика кількість слів, які викликають здебільшого тривожні емоції (heavy shelling, forces, to flee). Саме поняття shelling (артилерійський обстріл) згідно з тлумачним словником англійської мови вже має у своєму значенні компонент «сильний» («heavy fire of artillery to saturate an area or hit specific target» [8]), але у заголовку воно ще більше посилюється прикметником «heavy». Крім цього, у заголовку чітко простежується, що страждають від обстрілів саме цивільні, оскільки вони вимушені тікати.

Якщо розглянути заголовок того ж тексту російською мовою, то можна побачити дещо іншу картину: «Дебальцево: бои и эвакуация населения». Перш за все, у російському заголовку, на відміну від англійського, зазначена назва міста Дебальцево, а замість певної кількості слів, які викликають занепокоєння, бачимо лише одне: «бои». У російському заголовку мешканці не тікають, як у англійському, а їх евакуюють, що теж викликає зовсім різні емоції у реципієнтів, які читають новини російською та англійською мовами.

Український заголовок: «Дебальцеве: бої за місто та евакуація під прицілним вогнем» має спільні риси з російським, але більш чітко вказує, що для українського читача важливо знати про евакуацію людей із міста, незважаючи на надскладні обставини.

Заголовок італійською «Ukraine. Fine set time an ad combat dementia Dealtseve» здебільшого констатує факт, а не покликаний викликати емоції у реципієнтів. У заголовку вказано країну, місто, але посилання на «вихідні», може навести на думку, що новини про ці події висвітлюються країною не кожного дня.

Якщо порівняти реакції, які викликає кожний з наведених заголовків, то можна побачити, що всі вони дуже різні. Так, англійський заголовок викликає у реципієнта паніку та тривогу, російський ніби дає зрозуміти, що ситуація під контролем, а про мешканців турбуються (евакуують), український підкреслює, що незважаючи на дуже складну ситуацію, мешканців намагаються врятувати, а італійський є здебільшого інформаційним та менш емоційно забарвленим. Англійський та український заголовки можна назвати такими, які мають за мету викликати у реципієнтів певні емоції, тобто? мають установку на переконання, а російський та італійський заголовки, скоріше, просто передають інформацію, а отже, мають установку на інформацію. Звісно, це також може бути обумовлено важливістю цих подій для кожної із країн та сприйняттям ситуації журналістом і перекладачем.

Все це свідчить про те, що для прийняття зваженого рішення під час перекладу газетно-публіцистичного тексту, перекладачу важливо визначити, яка функціональна характеристика, денотативна чи експресивна, є домінуючою та зрозуміти, яку реакцію повідомлення має викликати у реципієнта тексту перекладу. Таким чином, від індивідуального рішення гейткіпера-перекладача залежить адекватна й еквівалентна передача значень і вибір певного значення з низки подібних.

Інша проблема стосується способу мислення, тобто, алгоритмів і схем побудови думок. Ці алгоритми залежать від особливостей різних мов і шлях до їх розуміння прокладається за допомогою граматики як штучної, створеної лінгвістами системи, що передбачає структурування мови та виокремлення схем і правил побудови думок, за допомогою яких стає можливим як переклад, так і вивчення іноземних мов. Граматика розглядає правила групування слів за частинами мови, виділення та вивчення особливостей граматичних категорій, правил поєднання слів, порядок слів тощо. Наприклад, при аналізі різниці між італійською або англійською та українською мовами, перш за все, яскраво виокремлюється наявність артикля в одній і його відсутність у іншій, відмінності в системі родів іменників (відсутність середнього роду в італійській мові і відсутність морфологічних засобів вираження цієї категорії в англійській), відсутність граматичної категорії відмінка в італійській та англійській мовах, постпозиція прикметника в іменникових словосполученнях італійської мови, відносна та абсолютна системи часових відносин дієслів відповідно в українській та італійській і англійській мовах, а також значення дієслова «essere» в теперішньому часі відмінне від українського «бути». Порівняйте, іт. (Tu) sei un maestro та укр. Ти – вчитель. Якщо в італійській мові «опускається» займенник, оскільки форма дієслова прямо на нього вказує, то в українській мові не вживається дієслово «бути», хоча в цьому випадку й мається на увазі, а в інших часових площинах з'являється (пор.: Ти був вчитель або Ти будеш вчителем). Визначальною рисою побудови речень в англійській мові є

порядок слів. Найкраще спосіб мислення відображають особливості утворення й використання фразеологізмів, оскільки вони являють собою результат спостереження за життям та зберігають життєвий досвід індивідів, які використовують певну мову та алгоритми поєднання значень.

Висновки. Таким чином, переклад і вивчення іноземних мов базуються на головній меті – опанувати систему значень та правила й закономірності побудови думок іншої мовної системи. Актуальна в сучасному суспільстві міжнародна комунікація на рівні мас-медіа реалізується через обмін міжнародними новинами. У процесі відбору новинних повідомлень важлива роль належить гейткіперам, особам, від рішення яких залежить кінцевий результат медіа-репрезентації реальності. У міжнародній журналістиці, поруч з журналістами, редакторами, видавцями, гейткіперами стають перекладачі, які забезпечують адекватну передачу картини світу між різними мовно-культурними середовищами. Якість цієї передачі залежить від професійної компетентності та досвіду перекладачів. Перекладач, по-перше, повинен досконало володіти типологією мов, з якими він працює при перекладі, та механізмами трансформації моделей передачі думок у різних мовних площинах. По-друге, прагнути еквівалентності денотативних і конотативних значень слів у різних мовах. По-третє, володіти знаннями з порівняльної фразеології, враховувати екстралінгвістичний компонент. Помилка перекладача може ставати причиною викривлення реальної картини світу і, таким чином, відображатись на формуванні світогляду аудиторії.

Література:

1. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: [навч. посібник] / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 515 с.
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: [навч. посібник] / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 459 с.
3. Лингвистические аспекты теории перевода. – Ереван: Лингва, 2007. – 307 с.
4. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика (о газетно-информационном и военно-публицистическом переводе) / А. Д. Швейцер. – Москва: Воениздат, 1973. – 281 с.
5. Bass A. Redefining the gatekeeper concept: A U.N. radiocast study / A. Bass // Journalism Quarterly. – 1969. – № 46. – P. 59-72.
6. De Oliveira Branco S. An account of the functional approach of translation applied to online journalism / Sinara de Oliveira Branco. // Translatio. – 2012. – № 1. – С. 51-69.
7. Lewin K. Frontier sin group dynamics II : Channels of group life; social planning and action research / K. Lewin // Human Relations. – 1947. – Vol. 1. – P. 143-153.
8. Online English dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.vocabulary.com.

Рудницкая А. В., Гавенко Е. С. Переводчик как гейткіпер новостного потока

Аннотация. В статье проанализирована роль переводчиков в процессах фильтрации новостного потока, определены основные необходимые профессиональные умения переводчиков для сохранения адекватной картины мировосприятия при переводе журналистских текстов.

Ключевые слова: гейткіпер, переводчик, денотативное значение, эмоциональный компонент, коммуникативная установка.

Rudnytska H., Gavenko O. Translator as gatekeeper of the news flow

Summary. The role of translators in the process of news flow filtration, the basic professional skills of the translators that are necessary for the adequate communication of the events have been analyzed.

Key words: gatekeeper, translator, denotative meaning, connotative meaning, emotional component, communicative setting.